

Любов МЕЛЬНИК,

orcid.org/0000-0002-3525-513X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *lyubov.melnik.73@ukr.net*

«У НИХ – ЙОГО КУСОЧОК ДУШІ І СЕРЦЯ»: ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ЕМОТИВНОСТІ В ЛИСТАХ Є. МАЛАНЮКА ДО О. СЕМБАЙ-ГАЛИЦЬКОЇ

Запропонована стаття представляє лінгвістичний аналіз писемного спілкування відомого українського поета Євгена Маланюка у важкі для нього часи закордонної еміграції з метою пізнання його настроєвості та почуттєвої сфери.

Предметом для дослідження послужили листи митця 1953–1968 років до його давньої подруги Оксани Сембай-Галицької, з якою він познайомився в 1936 році під час відпочинку в Карпатах.

Завдяки писемному спілкуванню Є. Маланюка читачі знайомляться з літературними справами та громадською поведінкою українських емігрантів, особистим досвідом та суспільно-культурною діяльністю самого адресанта.

У представленій роботі розкрито лексичні одиниці, які слугують способом вираження емоцій адресата в тих чи інших обставинах, реакцію на ті чи інші явища та події. У процесі дослідження встановлено, що метонімія, евфемізми та фразеологізми в мовленні автора листів найкраще відтворюють його настроєвість, стан душі у хвилини розлуки з ріднею та земляками, оскільки інформація в той період зазвичай подавалася імпліцитно. За частотністю вживання власне авторські фразеологізми посідають перше місце в епістолярії поета.

Залежно від того, як лексема репрезентує емоційний смисл, розрізняють первинну та вторинну номінації. Первинна чітко визначає тип емоцій, а вторинна – емоційний стан у переносному значенні. У листуванні Євгена Маланюка, крім поодиноких номінацій, знаходимо поєднання первинної та вторинної номінацій в одному зверненні.

Упродовж дослідження виявлено, що парцельовані речення та цитати (літературні твори, народна поезія чи біблійні тексти) відіграють не менш важливу роль в охопленні спектра почуттів та емоцій. Оцінна функція цитати, наприклад, здатна відтворити світоглядні та ціннісні орієнтири Є. Маланюка.

Фрагменти опрацьованої кореспонденції зі стрижневими лексемами «кохана», «молити» дозволяють розпізнати не лише психоемоційний стан, а й християнську позицію митця.

Загалом фактичний матеріал свідчить про широке використання лексико-стилістичних та синтаксичних засобів оцінного характеру для розкриття внутрішнього світу комуніканта.

Ключові слова: *конотація мовної одиниці, епістолярій, імпліцитний, метонімія, фразеологізм, евфемізм, парцеляція.*

Lyubov MELNYK,

orcid.org/0000-0002-3525-513X

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Language

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) *lyubov.melnik.73@ukr.net*

“THEY HAVE A PIECE OF HIS SOUL AND HEART”: FEATURES OF EMOTIONAL EXPRESSION IN YE. MALANYUK’S LETTERS TO O. SEMBAY-HALYTSKA

The proposed article presents a linguistic analysis of the written communication of the famous Ukrainian poet Yevhen Malanyuk during the difficult times of overseas emigration in order to learn about his mood and sensory sphere.

The subject of the study were the artist’s letters of 1953–1968 to his longtime friend Oksana Sembay-Halytska, with whom he met in 1936 during a vacation in the Carpathians. Through Malanyuk’s written communication, readers are introduced to the literary affairs and public behavior of Ukrainian emigrants, personal experiences and socio-cultural activities of the addressee himself.

The presented work reveals lexical units that serve as a way to express the emotions of the addressee in certain circumstances, the reaction to certain phenomena and events. In the course of the research it was established that metonymy, euphemisms and phraseologies in the speech of the author of the letters best reproduce his mood, state of mind at the moment of separation from relatives and countrymen, as information

at that time was usually implicit. In terms of frequency of use, the author's phraseologies occupy the first place in the poet's epistolary.

Depending on how the token represents the emotional meaning, there are primary and secondary nomination. The primary clearly defines the type of emotion, and the secondary represents the emotional state in a figurative sense. In Yevhen Malanyuk's correspondence, in addition to single nominations, it is possible to combine primary and secondary nominations in one appeal.

It was found that parceled sentences and quotations (literary works, folk poetry or biblical texts) play an equally important role in covering the spectrum of feelings and emotions. The evaluative function of the quotation, for example, is able to reproduce the worldview and values of Ye. Malanyuk.

Fragments of the processed correspondence with the core tokens "beloved", "pray" allow to recognize not only the psycho-emotional state, but also the Christian position of the artist.

In general, the factual material testifies to the widespread use of lexical-stylistic and syntactic means of evaluative nature to reveal the inner world of the communicator.

Key words: connotation of language unit, epistolary, implicit, metonymy, phraseology, euphemism, parcelling.

Постановка проблеми. Пізнання внутрішнього світу людини через її емоції, через переживання і сприйняття є досить цікавим завданням не лише для психології, а й для лінгвістики, адже виражені лексемами чи синтаксичними конструкціями радість, біль, страх, незадоволення дозволяють по-новому розкрити конотацію тієї чи іншої мовної одиниці, представленої комунікантом.

До текстової репрезентації почуттів звертаються вчені не так часто, хоча певні дослідження в цій царині уже провели С. Колядко (Колядко, 2019), Н. Глушак (Глушак, 2014), І. Кость (Кость, 2012а; Кость, 2010; Кость, 2012b). Наприклад, С. Колядко доведено, що в основу теорії емотивності поетичного твору, яка увібрала поняття традиційної поезики і віршознавства, покладено принцип розкриття поетичної емоції в тексті у трьох площинах: змісту, вираження і зображення. Н. Глушак, зокрема, розглянуто способи передачі емоцій через емоційно-експресивну лексику роману «Таємний сад» Ф. Е. Бернет. Виокремлення й аналіз мовного оформлення емоційних станів людини у творах Лесі Українки, І. Вільде, В. Підмогильного здійснено І. Кость. Однак ці дослідження не торкаються зацікавленої нами персоналії.

Аналіз досліджень. До біографії та творчої спадщини Є. Маланюка є неоднозначні підходи. Юрій Шевельов, наприклад, занадто критично ставився до його особи, уважав пихатим «паном» чи «салоновим балакуном» (Салига, 2017: 12), Леонід Куценко відкрив прийдешнім поколінням як надзвичайно сильного духом чоловіка (хоча й випало на його долю суцільне поневіряння по закордонах) (Куценко, 2001: 39–42), а ще інші – Тарас Салига, Петро Іванишин, – глибоко розуміючи вразливу душу митця, щиро сприймали його вболівання за українську (не «малоросійську») культуру на Батьківщині та за океаном, «що цілком відповідає філософським (світоглядним) настановам українського культурного наці-

оналізму» (Салига, 2017: 5; Іванишин, 2013: 12). Через художні тексти митця намагалися показати його духовність, глибину мислення та непересячний талант дослідники Л. Прокопович (Прокопович, 2013), Л. Мельник (Мельник, 2014), О. Тищенко (Тищенко, 1997).

Мета статті. Найкраще розкрити людське єство, світоглядну позицію допомагає приватне листування. Та ще й до людини близької, перевіреної роками відданої дружби...

Для Євгена Маланюка такою незрадливою подругою стала юна Оксана Сембай, з якою він познайомився в далекому 1936 р. під час гостювання в Карпатах. Ще тоді набагато старший за Оксану поет (йому 39, їй 17) розкривав начитаній дівчині біль свого серця й душі, а їй були цікавіші розмови з ним, аніж із ровесниками. Приязні стосунки невдовзі переросли в листування, яке тривало фактично до смерті Імператора залізних строф – з 1953 р. до 1968 р. Завдяки тим писемним посланням перед нами постає Є. Маланюк у хвилини радощів і смутку, тривоги й заспокоєння. Бо ж яскравим засобом вираження емотивності адресанта є, безперечно, його лексика. Саме її, як не дуже досліджену сторону згаданого епістолярію (лише літературознавчий аналіз зробив проф. Т. Салига), постараємося розглянути в нашій статті.

Виклад основного матеріалу. Засвідчуючи свою велику повагу до Оксани, Євген Филимонович усе писемне спілкування будує на етикетних формулах ввічливого звертання: «Мила пані Оксано!», «Мила Пані!», «Люба Дівчино!», «Люба Оксано», «Дорога й любя Оксано!», «Боляца Оксаночко!», «Люба і безмежно мила Оксано!», «Люба й дорога душе!», «Милі приятелі!» (до адресатки з її чоловіком), а згодом і цілком відвертих «добра моя, мила, любя!» чи «мила, любя <...> і т. д. без кінця!». Такі ад'єктиви, однак, зовсім не є свідченням якоїсь аморальної поведінки одруженого Є. Маланюка до давньої пасії.

Навіть дуже симпатизуючи Сембай («За горами, за долами Вам легко посилати навіть такі небезпечні речі, як поцілунки. Але бережіться, бо – все ж може статися. Ви або я опинимось разом і тоді ті поцілунки паперовими не будуть <...>»), поет поважав її чоловіка, і сама жінка ніколи не давала жодних підстав для ревностів із боку подружньої половинки. Це була радше платонічна любов до «вишневоокої» красуні, яка обожнювала Його як Поета, а Він сприймав Ї як розумну, надзвичайно розважливу Жінку, щиру Українку та ревну Християнку. Бо ж неодноразово з уст Євгена чути прохання: «Не забувайте і коли можете, **помоліться** зрідка за мою родину й мене грішного. Добре? Я дуже хочу вірити силі **Вашої молитви** <...>» (Сембай, лист від 1 травня 1953 р. (далі в дужках зазначатимемо лише дату написання листа – Л. М.), чи «Ще прохання: коли **молитесь, помоліться** за мене – здоров'я і побачення з родиною» (24 березня 1956 р.), «**Вибачте, що рідко молюся** за Вас, але Ви – коли можете й хочете – **моліться**. **Ваша молитва** багато **зробить**» (14 липня 1956 р.). Стрижневою, як бачимо, є лексема «МОЛИТИ», що, безумовно, підтверджує побожність і самого поета: «<...> я завжди думаю про Вас і **молюсь**, як можу <...>» (29 квітня 1958 р.), «**Молитимуся** (як щодня). А Ви **помоліться** також <...>» (19 березня 1960 р.). Ревні сподівання на допомогу Всевишнього та Богородиці його дружині із сином на далекій Україні або ж побачення з ними теж впливають із Маланюкових листів: «Живу надією, що побачу рідних – і це є моя молитва» (21 жовтня 1959 р.), «<...> **сниться мені часом мій Богданчик, саме завжди малий** <...> Він саме тепер у «війську» – щоб Мати Божя над ним мала свій Покров <...> Бо з таким прізвиськом та ще й «у війську» – річ не дуже приємна» (2 січня 1960 р.).

Зупинившись на американському континенті через «диявольську добу» радянщини, митець і трибун української нації надіявся, що лояльний заокеан дозволить ширше розгорнути політичну діяльність емігрантам, як і йому, бо «жити треба, вже не для себе самого, а хоч би для решток Великого, що залишилося» (25 січня 1953 р.). Звісно, Євген Маланюк під наведеною **алегорією** «ВЕЛИКЕ» мав на увазі незнищенну українську ідею. Яке ж було розчарування Поета, коли зрозумів, що не всі переселенці могли гідно зреалізувати цю місію через власні вади, чвари чи невігластво! Простежмо, як відчаєно апелює він до своєї однодумиці: «Земляків боюся, бо стільки мав – за останній час – виявів **рідного хамства** (авторський **фразеологізм**, тобто «неповага з

боку українців» – Л. М.). Правду велику казав бл. п. В. Липинський, що поки українці не зліквідують «внутрішнього хама», – годі мріяти про Державу» (1 жовтня 1957 р.), «Те, що пишете про п. К. (про Ігоря Качуровського – Л. М.), було майже до передбачення і робить честь Вашій жіночій інтуїції. На жаль, так воно і є: тридцять літ під Москвою (влучна **метонімія!** – Л. М.) – то не жарт, і ті 30 літ мусять відбитися. Шкода мені його дуже. Але й Вас з чоловіком шкода, що так незграбно спровокував це знайомство»* (10 січня 1955 р.), «Я тут живу в літ. (і всякій іншій) **пустці**. Для творчості – потрібно **почувати**, жити повно – серцем передовсім, «і людей любити». Всього цього немає. Немає з чого зліпити хоч би гурток з 3–5 людей <...>» (4 липня 1957 р.). Зрозуміло, що виділене слово «ПУСТКА» автором тлумачиться як «відсутність однодумців», бо ж так хотілося йому, щоби хтось підтримав, щось порадив, за щось можна було разом поборотись... Натомість – важко й гірко, «**опадають руки під тягарем безсенсовності мого (тут) існування**» (19 листопада 1957 р.).

Узагалі, часті розчарування є наслідком то фізичної втоми, то відсутності натхнення, то неможливості зустрітися з родиною:

– «Я втратив все. І мені призначена **самота** цілковита. Ну, та нема що плакати. Плакати треба було раніше <...>» (1 травня 1953 р.);

– «У мене б. м. (більш-менш) по-старому. Влітку хворів, втратив свою працю (але пізніше знайшов). Дуже **сумую** за рідними <...>» (13 січня 1954 р.);

– «Вибачте за жалі, але пожалівся Вам і якимось легше стало. Майже ні з ким не бачуся, земляків боюся, та й вони мене дратують. Друкуватися, властиво, нема де. Та й нема що, бо ані часу, **ані настрою**, ані «клімату», щоб писати – **немає**» (10 липня 1955 р.);

– «І прийшло страшне почуття браку родини <...> **Сум** за ними аж тепер якимось з'явився, як кам'яна плита на серці» (10 серпня 1955 р.).

А враховуючи й обставини свого життя, а саме ймовірність перехоплювання та перерахування радянською агентурою листів, Є. Маланюк часом вдається до передачі інформації, почуттів та емоцій імпліцитно, тобто приховано, через метонімію, евфемізми та фразеологізми.

За частотністю вживання фразеологізмів належить перше місце в епістолярії:

1) **заховати розум** – не втратити, зберегти здоровий глузд (8 січня 1956 р.);

2) **півстерте слово** – призабуте (27 лютого 1958 р.);

3) можна проказати: «Нині одпускається <...>» – можна спокійно померти (30 січня 1956 р.);

4) безробітне серце – людина без роботи (14 липня 1956 р.);

5) себе спалювати – віддавати всі свої сили (25 жовтня 1956 р.);

6) чорний час – скрутний, важкий час (29 грудня 1957 р.);

7) затемнений настрій – песимістичний стан (1 листопада 1958 р.);

8) жити нинішнім днем – нічого не думати про майбутнє (20 листопада 1960 р.);

9) життя – Кальварія – життя, сповнене мук і страждань (20 листопада 1960 р.);

10) рівновага духу – непохитність (9 травня 1961 р.);

11) досить сліз – досить нарікань (27 лютого 1958 р.);

12) цільно заінтересувалися – почали стежити, переслідувати (27 лютого 1958 р.);

13) попустити нерви і поплакати на блюзку – розслабитися і виплакати перед жінкою (24 квітня 1958 р.);

14) мати погоду духу – мати добрий настрій, натхнення (8 березня 1963 р.);

15) знати границі своїх можливостей – розуміти міру дозволеного, бути вихованим (14 квітня 1963 р.);

16) ні вітру, ні хвилі – відсутність новин, якогось збудження (14 квітня 1963 р.);

17) міряти своїм сантиметром – розцінювати на свій розсуд (31 липня 1963 р.);

18) закуштувати шампана чи бенедиктину – зазнати достатку (31 липня 1963 р.);

19) робити «пропаганду» (книжки) – поширювати, популяризувати (29 січня 1964 р.);

20) хочу провентильоватися – хочу відпочити (18 травня 1964 р.);

21) держить за мене палець – вболівайте за мене (20 листопада 1965 р.).

*Адресу О. Сембай Євген Філімонович дав І. Качуровському з надією, що той на чужині (в Аргентині) у домі українки знайде родинний затишок і тепло. Та, мабуть, центристські погляди І. Качуровського, сформовані майже тридцятилітнім проживанням у Росії, спровокували упереджене ставлення родини Сембай-Галицьких до справданого їм «гостя».

Уже вкотре характеризує еміграцію, Є. Маланюк вдається до влучної **алегорії**: «<...> підкреслюю страшний факт: еміграція наша не є

тілом, а збіговиськом втікачів» (18 травня 1964 р.) (підкреслення самого Є. Маланюка – Л. М.). Водночас з тими, хто намагається не писати (тобто творити), а просто «продукувати» щось із метою заробітку, адресант (не без захоплення) зіставляє відому шістдесятницю: «<...> ті, що там (в Україні – Л. М.) творять (як поетка Ліна Костенко), сидять з кляпом в роті, під постійною вартою» (20 листопада 1965 р.). Фразеологізм «сидіти з кляпом у роті» (мовчати) вдало підсилює розуміння цієї антитези: продукувати на еміграції без зовнішнього тиску – творити в Україні в умовах переслідувань, заборони вільно висловлюватися.

Завжди занадто вимогливий до себе і, можливо, із цієї причини прискіпливий до інших, Він створював враження егоїстичної людини. Є. Маланюк розуміє це та відверто картає себе перед Оксаною: «Тепер лише, коли старієш, бачиш, як багато було егоїзму, егоцентризму, себелюбства, а як мало було віддавання себе цілком» (29 квітня 1958 р.) (виділення поетове – Л. М.). Такий авторський фразеологізм можна розтлумачити як «жертівність».

Надзвичайно обізнаний із суспільно-політичним життям в Україні та за її межами, Євген Філімонович іронізує з Микити Хрущова та своїх земляків **евфемізмом** «цар Нікіта»: «Щодо того ансамблю, то цар Нікіта може бути цілком задоволений з <...> феноменальної наївності коханих земляків. Щоб довго про це не розводитися, прочитайте летючку, що її (у Філадельфії) видрукувала Галина Журба під титулом «Сморгонські ведмеді і Хохландія» (27 серпня 1962 р.).

Поет обурюється через вимушену еміграцію та наводить інші евфемічні сполуки: «Що з нами зробила зла Доля і ця страшна доба всесвітнього божевілля й самозгуби» (1 травня 1953 р.), «чорні сатанинські сили, що керують тепер світом» (10 серпня 1955 р.), «Сили Зла проникають крізь кожну щілинку і стараються нас залляти» (21 жовтня 1959 р.). У мові спостерігаємо різні засоби вираження оцінних значень. Є. Маланюк негативно-оцінну конотацію цього періоду, окрім прикметника **страшна**, виражає цілим рядом епітетів: **ганебна, сатанинська, проклята, диявольська (доба)**.

Єдиною розрадою для письменника в будь-яких обставинах залишається визнання його праці сучасниками: «Отже, скажу: такими відгуками на свою творчість тільки й живе мистець. Пам'ятаєте, як у Шевченка:

Одну сльозу з очей карих –

І – пан над панамі» (11 квітня 1955 р.)

Євген Філімонович, навіть довгий час проживаючи за океаном, завжди гордився тим, що сам він – європеєць і нащадки його європейці. А як ерудований та знаючий багато мов чоловік, Є. Маланюк часто вживав іншомовні слівця: *etc.* (лат.), *all right, tape-record, round trip, high society* (англ.), *gemtlich, fest* (нім.), *par distance* (франц.), *поучения* (рос.), *co innego, delegacia urz Wendowa, pępek, jednego pięknego poranka* (пол.), *plusquam-perfectum, mania grandiosa* (лат.), чи вже прилаштовані до української: **алярм-лист** (з англ.) – *тривожний лист*, **ескапада** (із франц.) – *подорож*, **гетто** (з італ.) – *місце з поганими умовами проживання*.

Рясніє мовлення також ідіомами, приказками різного походження (“*Psie pieniądze*”, “*Co za duzo, to niezdrowo*” (пол.), “*Sancta Simplicita!*” (лат.), «Іван удає пана, а Оришка – баронесу» (укр.)), а також цитатами.

З-поміж величезної кількості цитат та їхньої поліфункціональності, які вивчалися Т. Смирновою, хотілося б відмітити в аналізованих листах оцінну функцію цитати – те, як вона здатна виступати «засобом самовираження автора, способом оприявлення його світоглядних і ціннісних орієнтирів» (Сюта, 2014: 23). У Євгена Маланюка підсилити сутність сказаного, пізнати складність його емоції, почуття допомагають цитування чи письменників, чи народнопоетичних або біблійних текстів: «*а мені вже не легко шукати праці – бо «молодість не вернеться <...>*» – про труднощі знайти роботу на схилі віку (10 серпня 1955 р.), «*«<...> не бійся, серденько, не бійся» і спокійно дайте себе підрізати, щоб ще гарніше розквітнути»* (27 червня 1957 р.) – про необхідність Оксаниної операції з видалення апендикса; «*Мусимо існувати в такій ролі, що «феллахи, парії – щасливіші від нас», як пророко бачила Леся Українка»* (4 липня 1957 р.) – про болісне сприйняття українцями свого рабства; «*<...> люба дівчино, страшенно хотів би Вас побачити. Але – «між нами простір гураганом»»* (1 жовтня 1957 р.), чи «*Люба моя! Як часом хотілося б з Вами побути хоч одну годинку»* (як в пісні співається)» (20 листопада 1960 р.) – про бажання зустрічі з давнім другом; «*Начало премудрости є страх Божий» – каже св. Письмо, але тому, що наші люди, переважно, мають лише страх диявольський, то вони опановані глупотою <...>*» (13 листопада 1962 р.) – про страх перед Богом.

Чимало в листах адресанта **парцеляції**, за якої компонент речення відчленовується від основної структури й оформлюється як окрема одиниця синтаксису. Парцеляти надають висловлюванню більшої виразності, емоційної насиченості, а в

конкретному випадку передають настороженість, напруженість чи схвильованість автора рядків:

1. «*Тут з'явився інженер, на прізвище Полянський, з Аргентини. Чи Ви мені не можете сказати, що то за чолов'яга? Бо він працює разом зі мною, розмовляє і т. і. Але внутрішньо – якимось не маю до нього серця. Чи тим разом інтуїція мене заводить?»* (4 лютого 1955 р.).

2. «*Земляки не потребують думок ані думання – отже, й публіцистика моя нікому не потрібна. Але – йдуть великі події, здається – аж страшно повірити, – що терміни наближаються. Усе може статися»* (25 жовтня 1956 р.).

3. «*Вчора звонив до п. Третяка, і він мене потішив, що роблять нові й нові заходи щодо Вашого (аж страшно помислити!) – переїзду. Господи! Невже це стане дійсністю?»* (24 травня 1957 р.).

4. «*Розуміється – і я винен. Але ж Ви мовчите вже більше як 2 місяці, і це я чекав на Вашу вістку нетерпляче. Треба було, не чекаючи, писати. Та завжди приходять така тривожна думка <...> В останніх днях так тепло, що, здається, літо повернулося. Але купатися нема де, та й з часом сутужно. Як Ваше здоров'я? Бо то головне»* (22 вересня 1958 р.).

5. «*Як відпочиваєте? Я дістав листа від Богд., що він буде (?) лише аж на переломі вересня-жовтня. Отже, озброююсь терпеливістю. Та шкодую, що Ви так далеко»* (15 липня 1964 р.).

Окрім наведених як вияв емотивності синтаксичних конструкцій, хочеться звернути увагу й на таку лексику, яка, за визначенням Л. Бабенко, називає емоції, бо саме емотивні смисли в ній найбільш стійкі та стабільні. Тому дослідниця вважає ці слова **безпосередніми знаками емоцій** (Бабенко, 1989: 12–13). Залежно від того, як лексема репрезентує емотивний смисл, розрізняють первинну і вторинну номінацію. Первинна чітко визначає вид емоції, а вторинна представляє емоційний стан у переносному значенні. Наприклад, оптимістичну налаштованість, навіть радість, вчуємо в таких рядках Є. Маланюка: «*Але от людина ніби живе, є ще ніби здорова, та навіть, хоч трошка, має хвилини радості й усміху»* (25 січня 1953 р.); «*Ви завжди робите мені радість, хоч і раз на рік (на жаль), але цим разом я довго очікував <...>*» (10 січня 1955 р.). А здивування, жаль, зворушення, прикрість представлені в таких фрагментах листів до Оксани Сембай: «*Мене дуже дивує, чому досі не дійшла моя книга – та ж вона надіслана десь перед 2–3 тижнями»* (орфографію автора збережено – Л. М.) (30 квітня 1955 р.); «*Мені так прикро, що я досі не відписував Вам на Вашого сумного листа. Але Ви пробачите мені, коли зва-*

жите, що у нас пекло, майже хронічне, що я яких вже 3 тижні існую в стані якоїсь хвороби: **втома, сонливість, поднервування і т. і <...>**» (10 липня 1955 р.). Усе це – первинна номінація. Вияв неприхильності через переносне значення звучить у вторинній номінації: «*Але внутрішньо – якось не маю до нього серця. Чи тим разом інтуїція мене заводить?*» (4 лютого 1955 р.).

Можливе також поєднання первинної та вторинної номінації в одному зверненні, як-от: «*Ваш лист мене невимовно потішив, але й ранив Вашим болем – що з вами? Не піддавайтесь трагедіям життя: їх завжди треба пережити, ліпше – через них – перескочити <...> Не піддавайтесь сумові й безнадії <...>*» (11 квітня 1955 р.).

Саме до цієї адресатки в Євгена Филимоновича завжди були настільки теплі почуття й емоції, що вболівання за її здоров'я, за душевну і матеріальну стабільність її сім'ї відчутні майже в кожному листі: «*Стережіться. Не перевтомлюйтеся, і т. д. Не перевтомлюйте серце <...> Тримайтесь діти. Не надуживайте м'яса, хоч знаю, що там у Вас – то найголовніша пожива <...>*» (14 липня 1956 р.), «*Отже, не гнівайтесь – Ви, і, коли мене можна простити, то простіть*» (2 квітня 1957 р.), «*Радію за Вашого чоловіка (отже, й за Вас), молюсь за Вашу родину щоденно. Ну, дай Вам Боже, всього доброго <...>*» (2 березня 1962 р.), «*Не бійтесь, бо ж Ви не старушка, а молода жінка – мати, повна сил і духу. Лише відпочиньте влітку і наберіться сонця (= то є найліпший – для нас – лік!)*» (13 червня 1963 р.), «*Пишіть, рідна душе, частіше, беріть здоров'я перш за все*» (31 липня 1963 р.).

Останні роки листування (друга половина 60-х рр.) позначені більшим оптимізмом із боку митця. Причиною цього, мабуть, стала така вимріяна зустріч із сином у 1964 р. Такі припущення належать і відомому досліднику творчості Є. Маланюка – Леонідові Куценку (Куценко, 2005: 430). До давньої подруги Оксани з-за океану тепер линуть послання, сповнені особливої

теплоти та ніжності. І передані вони багатозначною лексемою «**кохана**», у якій – і колишня юна зваблива «вишневоока» дівчина, і глибокорозуміюча нинішня посестра, любляча та шанована не лише рідними: «*Оксано, Оксано, Оксано! – Скільки думок викликав Ваш лист! Та ще й таких, що не зовсім пасують до Страсного Тижня. Що Ви розумна – це я давно знав, що Ви зарадна, невичерпно-енергійна, «динамічна» – домислювався, але що Ви ще, на додаток, така **КОХАНА**, то це лише зрозумів, відчув і «упритомнів» – аж тепер. Коли це брати логічно, то виходило б, що я, по 70-ці, мав би в Вас закохатися вже на fest <...> (Ви до болю нагадуєте мені дружину) <...> Дякую долі, що вона мені дозволила з Вами спіткатися*» (24 квітня 1967 р.); «*Люба й Кохана! Дякую – за все – безмежно. Співчуваю щодо нової хати (власної!), але й тішуся – так тішуся <...> Це трудно пояснити логічно, але Ви, кохана, то зрозумієте, а як ні, то відчуєте*» (6 липня 1967 р.).

Висновки. З розглянутих нами листів можна зробити висновок, що метонімія, евфонізми та фразеологізми є своєрідними маркерами епістолярного стилю Є. Маланюка, представляють емотивність автора. Окрім цього, значущими виразниками почуттів та емоцій автора писемних звернень, а також сильним знаряддям впливу на читача є такі засоби синтаксичної організації тексту, як цитування та парцельовані речення.

Зрозуміло, що у світлі суспільно-політичних подій, що спричинили переслідування та вимушену еміграцію митця, усі думки адресанта є досить суб'єктивними. Та власне в них, за висловом О. Сембай, «*його кусочок душі і серця*». Поряд із філософською екзистенційністю ми бачимо в кореспонденціях також глибоку релігійно-християнську духовність. Усе це аж ніяк не дає нам підстави стверджувати цілковиту відчаєність автора проаналізованого епістолярію. Навпаки – спонукає до подальшого пізнання особистості через ґрунтовне вивчення психолінгвістичних особливостей всього листування українського Одісея.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Л. Лексические средства обозначения эмоций в русском языке : монография. Свердловск : Урал, 1989. 184 с.
2. Глушак Н. Особливості відтворення емотивності в романі «Тамний сад» Ф. Г. Бернет. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 10. С. 100–104.
3. Іванишин П. Художнє витлумачення свободи в поезії Євгена Маланюка: національно-соціологічні аспекти. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки (літературознавство)»*. Кіровоград, 2013. Вип. 124. С. 9–18.
4. Колядко С. Эмотивность как элемент категории «стиль» в поэзии. *Синopsis: текст, контекст, медиа*. 2019. Т. 25. Вип. 2. С. 59–67.
5. Кость Г. Від експліцитного до імпліцитного у художньому тексті. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2009. Вип. 81 (2). С. 138–141.

6. Кость І. Вербалізація емоційного стану людини в українському прозовому тексті (на матеріалі творів Ірини Вільде). *Мова і культура*. 2012. Вип. 15. Т. 4. С. 344–349.
7. Кость І. Вербальна репрезентація емоцій смутку (на матеріалі поезії Лесі Українки). *Леся Українка і сучасність* : збірник наукових праць. Луцьк : Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2010. Т. 6. С. 182–190.
8. Кость І. Ідіостильові особливості вербалізованого світу емоцій Валер'яна Підмогильного. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2012. Вип. 14. С. 75–83.
9. Куценко Л. Dominus Маланюк: тло і постать : монографія. Кіровоград : Центрально-Українське вид-во, 2001. 264 с.
10. Куценко Л. «Так розчахнулось дерево родини <...>». *Маланюк Євген. Повернення: Поезії. Літературознавство. Публіцистика. Щоденники. Листи*. Львів : Світ, 2005. 496 с.
11. Мельник Л. Дивосвіт рідної мови у творчості Є. Маланюка. *Молодь і ринок*. 2014. № 4. С. 67–71.
12. Прокопович Л. Лексико-семантичне поле «простір» у поезії Євгена Маланюка. *Культура слова*. 2013. Вип. 79. С. 97–104.
13. Салига Т. Нема на світі інших батьківщин понад одну <...> (Із листів Євгена Маланюка до Оксани Сембай-Галицької). *Слово і час*. 2017. № 1. С. 3–16.
14. Сембай-Галицька Оксана. Весна на віки. Листи Є. Маланюка з нашої переписки 1953–1968. Спомини і дещо на пам'ятку дітям. Detroit, Michigan, 1997. 243 с.
15. Сюта Г. Функції цитати в поетичному тексті: теоретичні та практичні аспекти. *Українська мова*. Київ : Інститут української мови НАН України, 2014. № 3. С. 21–30.
16. Тищенко О. Метафора у поезіях Євгена Маланюка (семантико-функціональний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1997. 16 с.

REFERENCES

1. Babenko L. Leksicheskiye sredstva oboznacheniya emociy v russkom yazyke: monografiya. [Lexical means of designating emotions in Russian]: monograph. Sverdlovsk: Iz-vo Ural, 1989. 184 p. [in Russian].
2. Hlushchak N. Osoblyvosti vidtvorennia emotyvnosti v romani "Tajemnyi sad" F. H. Bernet. [Features of reproduction of emotionality in the novel "Secret Garden" by F. G. Burnett]. *Current issues of the humanities*. 2014. № 10. P. 100–104. [in Ukrainian].
3. Ivanyshyn P. Khudozhnie vytlumachennia svobody v poeziyi Yevhena Malaniuka: naciosofski aspekty. [Artistic interpretation of freedom in Yevhen Malaniuk's poetry: national-philosophical aspects]. *Proceedings. Series: Philological Sciences (Literary Studies)*. № 124. Kirovohrad, 2013. P. 9–18. [in Ukrainian].
4. Kolyadko S. Emotivnost kak element kategorii "styl" v poezii. [Emotionality as an element of the category "style" in poetry]. *Synopsis: text, context, media*. 2019. Т. 25, № 2. P. 59–67. [in Ukrainian].
5. Kost H. M. Vid eksplycytnoho do implycytnoho u khudozhniomu teksti. [From explicit to implicit in an artistic text]. *Proceedings. Series: Philological Sciences (Linguistics)*. № 81 (2). KDPU im. Volodymyra Vynnychenka. Kirovohrad, 2009. P. 138–141. [in Ukrainian].
6. Kost I. Verbalizatsiya emotsijnoho stanu liudyny v ukrajinskomu prozovomu teksti (na materialy tvoriv Iryny Vilde). [Verbalization of the emotional state of a person in the Ukrainian prose text (based on the works of Irina Wilde)]. *Language and culture*. 2012. № 15, Т. 4. P. 344–349. [in Ukrainian].
7. Kost I. Verbalna reprezentatsiya emotsij smutku (na materialy poeziji Lesi Ukrajinke). [Verbal representation of emotions of sadness (based on the poetry of Lesya Ukrainka)]. *Lesya Ukrainka and the present: coll. scientific works*. Lutsk: Volynskij natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrainky, 2010. Т. 6. P. 182–190. [in Ukrainian].
8. Kost I. Idiostylovi osoblyvosti verbalizovanoho svitu emotsij Valer'jana Pidmohylnoho. [Idiostyle features of the verbalized world of emotions of Valerian Pidmohylny]. *Volyn philological: text and context*. 2012. № 14. P. 75–83. [in Ukrainian].
9. Kucenko L. Dominus Malaniuk: tlo i postat: monohrafija. [Dominus Malanyuk: background and figure]: monograph. Kirovohrad: Centralno-Ukrayinske vyd-vo, 2001. 264 p. [in Ukrainian].
10. Kucenko L. "Tak rozchakhnulos derevo rodyny <...>". Malaniuk Yevhen. Povernennia: Poeziji. Literaturoznavstvo. Publicystyka. Shchodennyky. Lysty. ["That's how the family tree broke <...>"]. Malanyuk Yevhen. Return: Poetry. Literary Studies. Journalistic articles. Notebooks. Letters. Series "Ad Fontes – Do dzherel". Lviv: Svit, 2005. 496 p. [in Ukrainian].
11. Melnyk L. Dyvosvit ridnoyi movy u tvorchosti Je. Malaniuka. [The wonder of the native language in the works of Ye. Malanyuk]. *Youth and the market*. 2014. № 4. P. 67–71. [in Ukrainian].
12. Prokopovych L. Leksyko-semantychne pole "prostir" u poeziji Yevhena Malaniuka. [Lexical and semantic field "space" in the poetry of Yevhen Malanyuk]. *The culture of the word*. 2013. № 79. P. 97–104. [in Ukrainian].
13. Salyha T. Nema na sviti inshykh batkivshchyn ponad odnu <...> (Iz lystiv Yevhena Malaniuka do Oksany Sembay-Halytskoji). [There are no more than one other homeland in the world <...> (From Yevhen Malanyuk's letters to Oksana Sembay-Halytska)]. *Word and time*. 2017, № 1. P. 3–16. [in Ukrainian].
14. Sembai-Halytska, Oksana. Vesna na viky. Lysty Ye. Malaniuka z nashoi perepysky 1953–1968. Spomyny i deshcho na pamiatku ditiam. [Spring forever. Ye. Malanyuk's letters from our correspondence 1953–1968. Memories and something to remind children]. Detroit, Michigan: 1997. 243 p. [in USA].

15. Siuta H. Funkciji cytaty v poetychnomu teksti: teoretychni ta praktychni aspekty. [Functions of quotation in a poetic text: theoretical and practical aspects]. Ukrainian language. K.: Instytut ukrajinskoji movy NAN Ukrajinu, 2014. № 3. P. 21–30. [in Ukrainian].

16. Tyshchenko O. M. Metafora u poezijakh Yevhena Malaniuka (semantyko-funktsionalnyj aspekt). [Metaphor in the poems of Yevhen Malanyuk (semantic-functional aspect)] : author's ref. dis ... cand. philol. science: 10.02.01. Natsionalnyj pedahohichnyj un-t im. M. P. Drahomanova. K., 1997. 16 p. [in Ukrainian].